

N:o 12.

Ankom till Riksd. kansli den 18 mars 1909, kl. 3 e. m.

*Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 2)
angående herr Sandquists motion om skrifvelse till
Kungl. Maj:t rörande undervisning i sparsamhet i rikets
folkskolor och fortsättningsskolor.*

I en inom Andra Kammarerna väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, n:o 189, har herr Sandquist föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utfärda föreskrift om, att i rikets folkskolor och fortsättningsskolor skall vid undervisningen i nykterhet och räkning meddelas en efter lärjungarnas uppfattningsförmåga lämpad undervisning i sparsamhet.

Efter framhållande af sparsamhetens stora betydelse för lösningen af egnahemsfrågan anför motionären till en början följande:

»Huru skall väl sparsamheten komma till stånd och blifva bofast i våra svenska bygder? Genom uppfostran till sparsamhet och genom tidig undervisning om sparsamhetens nytta. Men hvarest skall en sådan danelse till sparsamhet äga rum? I hemmen, gifvetvis. Tidsförhållandena äro dock tyvärr sådana, att härvid måste folkskolan komma hemmen till hjälp.

Men folkskolan är ju redan så öfverhopad med mångundervisning, att resultatet af densamma nästan förfelas; det går sålunda icke an, menar man, att införa nya läroämnen. Jag svarar: sparsamhetsfrågan är en

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 12 Häft. (N:o 12). 1

Motionen.

oafvislig vitalfråga för vårt folks nutid och framtid.» Motionären framhåller, att undervisningen i åtskilliga af skolans läroämnen måste mera koncentreras, för att lämna rum för en kortfattad undervisning i sparsamhet, och fortsätter därefter:

»Men, spørjer man måhända, huru ställer man sig till denna fråga i främmande länder?

I Frankrike med flera länder utgör undervisningen i sparsamhet ett läroämne i folkskolorna, utan tvifvel ett af de viktigaste.

Känt är, att franska staten vid slutet af fransk-tyska kriget 1871 nödgades att vidkännas en krigsskadeersättning, uppgående till 5 milliarder francs. Känt är jämväl, att samma stat i nutid är kapitalstark nog att kunna bevilja många millioner till vår — trots hundraårig fred — lånebehöfvande stat, mot stipulerade villkor, gående ut på nedsättning af vintullen med nära 50 procent.

Det vill sålunda synas, som om undervisningen i sparsamhet uti Frankrikes folkskolor burit goda frukter. Ostridigt faktum är: sparsamhetsfrågan är i Frankrike beaktad såsom en viktig undervisningsfråga. På enahanda sätt måste väl också sparsamhetsfrågan beaktas uti vårt *lånesökande land*».

Därefter uttalar motionären såsom sin åsikt, att undervisningen i detta ämne bör afse att *väcka och nära intresset för sparsamhet*, och tillägger:

»Såsom hufvudgrundsatser vid undervisningen, som alltigenom må vara enkel, lättfattlig, åskådlig och praktisk, må beaktas *nyttan af*:

att gifva ut mindre än man fått in;

att icke köpa någon sak, som man kan undvara;

att köpa kontant och undvika skuldsättning;

att aldrig lita på ovissa inkomster;

att föra noggranna räkenskaper;

att förvara hvarje sparslant i sparbössan;

att snarast möjligt insätta sparslantarna i sparbanken;

att där låta dem växa med ränta på ränta, till dess tiden är inne att bilda «eget hem»;

Men spørjer man måhända, i förening med hvilka ämnen må denna undervisning meddelas?

Enligt min mening kan undervisning i sparsamhet med stor fördel meddelas i förening med undervisning i nykterhet, enligt kungl. cirkuläret den 4 november 1892, och i räkning.

Med det anförda måste det väl få anses vara styrkt:

att utan sparsamhet förvärfvas icke egna hem;

att sparsamheten alltså är ett absolut nödvändigt villkor för eignahemsfrågans lösning;

att, då hemmen under nuvarande förhållanden icke förmå att bringa barnen den uppfostran till sparsamhet, som därvid är af nöden, beaktandet af frågan om undervisning i sparsamhet uti våra skolor måste framstå såsom en *oafvislig nödvändighet*. Det faktum, att sparsamhetsfrågan uti det penningeutlånande Frankrike är beaktad såsom en viktig undervisningsfråga, må med skäl för det lånesökande Sverige gälla såsom ett tillropande: »Gif akt!»

Det bör enligt utskottets mening oförbehållsamt erkännas, att motionären fäst uppmärksamheten på en svag punkt i den svenska nationalkaraktären. Hvad som genom allmän undervisning kan göras för att uppfostra det uppväxande släktet till större sparsamhet, det bör utan tvifvel göras.

*Utskottets
yttrande*

Utskottet har emellertid inhämtat, att undervisning af detta slag redan bedrifves i våra skolor, och att densamma meddelas, icke blott, såsom motionären yrkar, vid undervisningen i nykterhet och räkning, utan också i samband med andra skolans ämnen, såsom i främsta rummet kristendom, och vidare naturlära, geografi — ja äfven, genom lämpligt valda berättande framställningar, vid öfningarna i innanläsning. På detta sätt gifvas rika tillfällen att från olika sidor och med konkreta exempel ur lifvet och naturen belysa och inpräglade sparsamhetens betydelse.

Skulle nu, såsom motionären yrkar, särskild föreskrift utfärdas om en undervisning i sparsamhet i samband med undervisningen i nykterhet och räkning, så kunde detta, enligt utskottets mening, alltför lätt leda därhän, att sparsamhetsundervisningen behandlades som ett slags särskildt läroämne, och därmed vore man säkerligen inne på en mycket olämplig väg. Motionären har visserligen själf betonat, att den undervisning han påyrkar skall vara enkel, lättfattlig, åskådlig och praktisk. Men den reglementering, som han begär, skulle därvidlag motverka hans eget syfte; den skulle knappast kunna undgå att leda därhän, att undervisningen i sparsamhet blefve mera allmänt moraliserande, mindre omedelbar och lefvande och därmed för barnen mindre fruktbarande.

Professor Frans von Schéele, Stockholms stads folkskoleinspektör, har nyligen i denna fråga gjort ett uttalande, i hvilket utskottet till fullo instämmer.

Han yttrar:

»Folkskolan har för länge sedan på sitt program upptagit inlärandet

af sparsamhet. Den har uppmärksammat denna allmänna brist i hemmens uppfostran och sökt fylla den med de medel, som kunna stå en skola till buds. Men med erfarenhet om den moraliska undervisningens sympatier bland barnen ha skolmännen hittills aktat sig för att göra sparsamheten till ett särskildt ämne med läxplugg, förhör och dylikt och i stället sökt utöfva dess inlärande på annat håll, under räknetimmar, lektioner i innanläsning, naturlära etc. Därigenom har det moraliserande, det förmanande — det för barnen tråkiga — kunnat undvikas, och lärdomarna kunnat gifvas i en form som tilltalar, som fångslar uppmärksamheten och som ihågkommes. Med bästa vilja i världen skulle det vara svårt för en lärare eller lärarinna att under ett antal sparsamhetslektioner i veckan hålla barnens intresse vid lif och förhindra, att ämnet finge likhet med ofruktbart katekesplugg.»

Hvad beträffar den af motionären åberopade teoretiska undervisningen i sparsamhet i Frankrikes skolor, synes den ej heller där bedrivas som särskildt läroämne, utan sparsamheten ingår på samma sätt som en mängd andra medborgerliga dygder blott som en obetydlig del i den allmänna moralundervisning, som i detta land närmast motsvarar vår kristendomsundervisning.

Utskottet vill också erinra, att utom den teoretiska undervisningen i sparsamhet förekommer på ganska många orter i vårt land, liksom i de flesta europeiska länder, bland skolbarnen en rätt utvecklad praktisk verksamhet på detta område, nämligen en organiserad sparkasseverksamhet. Redan på 1880-talet uppstodo sådana skolsparkassar i flera af våra städer, och isynnerhet under de senaste åren hafva många nya tillkommit. Någon fullständig statistik öfver resultaten af denna verksamhet har utskottet icke kunnat förskaffa sig, men några tillgängliga siffror må dock meddelas. I pressen har varit synlig en uppgift, meddelad från vederbörande bankinrättning, att af Göteborgs 17,000 folkskolebarn vid 1909 års början ej mindre än 6,605 barn hade sparbanksböcker med en insatt summa af 22,185,06 kr. Enligt en sammanställning i Emil Hammarlunds Folkskolekalender funnos i Norrköping år 1907 bland folkskolebarnen 2,570 insättare, med ett insatt belopp af 10,536 kr., i Gäfle gjordes samma år 2,587 insättningar, om 3,640 kr., i Borås räknades under endast de tre sista månaderna af året 1,704 insättare (2,258 kr.). I Linköpings skolsparkassa har under de senaste tre åren af skolbarn insatts 9,308 kr. På andra platser, särskildt på landsbygden, uppmuntras barnen att spara sina småslantar medelst inköp af postsparbankens sparmärken.

Slutligen bör ej förbigås, att i de flesta af våra städer och äfven på

landsbygden numera lämnas undervisning i huslig ekonomi åt skolflickor, hvilket läroämne särskildt ger tillfälle att praktiskt åskådliggöra sparsamhetens betydelse.

Utskottet anser det synnerligen önskvärdt, att den teoretiska och praktiska undervisning i sparsamhet, som sålunda redan nu förekommer i våra skolor, på bästa sätt befordras och utvecklas. Men utskottet kan af anförda skäl icke känna sig öfvertygad, att detta önskemål skulle vinnas genom sådana reglementerande föreskrifter, som motionären föreslår. Sparsamhetsundervisningens och sparsamhetsöfningarnas utveckling måste enligt utskottets mening ske naturligt, med anknytning till alla skolans ämnen och hela skolans uppfostrande verksamhet, men icke genom reglementering. Om genom motionen, såsom man får hoppas, lärarnes uppmärksamhet blifvit fäst på vikten att använda alla de rika tillfällen till en dylik undervisning och öfning, som under skolarbetet osökt erbjuda sig, så har enligt utskottets förmenande motionären härigenom redan på bästa sätt bidragit till det ändamål, som han åsyftat att vinna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att herr Sandquists motion icke måtte till någon
Andra Kammarrens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1909.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Herr *Sten Nordström* har anhållit att få antecknad, att han icke deltagit i detta ärendes slutbehandling inom utskottet.
